

Restaureringsrapport ved. orglet i Brødremenighedens kirke, Christiansfeld, 2016-2017.

Orglet er bygget i 1865, det har 21 stemmer på 2 manualer, C-f^s, og pedal, C-d¹. Efter flere ombygninger (i 1900, 1948 og 1973, restaureret i 1981) fremstod orglet inden restaureringen med følgende disposition:

(Registerbetegnelser som de fremgik af skiltene)

Manual I

Bordun 16 Fuss	
Principal 8 Fuss	F-cs i facaden, zink-piber fra 1922
Gedackt 8 Fuss	
Octave 4 Fuss	C-f i facaden, zink-piber fra 1922
Quintatøn 4'	1948, med brugte piber, opr. Viola d. G. 8 F.
Quinte 2 2/3 Fuss	1948, afkortede piber Viola d. G. 8 F., fra f" nye piber, opr. Rohrfl. 4 F.
Octave 2 Fuss	nye piber fra 1948, opr. også Octave 2'
Mixtur 3 kor	2-3 kor nye piber fra 1948, opr. Trompete 8 F.

Manual II

Gedackt 16 Fuss	
Geigenprincipal 8 Fuss	
Fugara 8 Fuss	C-H fælles med Geigenpr. 8 F.
Doppelfløjte 8 Fuss	
Flauto amabile 8 Fuss	C-H fælles med Doppelfl. 8 F.
Gambette 4 Fuss	omintoneret i 1948
Oktav 2'	piber fra tidl. Rauschquint 2 kor, opr. Fløjte 4 F.
Quint 1 1/3'	nye piber fra 1948, opr. Clarinett 8 F.

Pedal

Subbass 16 Fuss	
Principal 8 Fuss	
Gedackt 8 Fuss	
Octave 4'	nye piber fra 1973, opr. Violoncello 8'
Trompet 8'	flyttet fra Manual I til Pedal i 1948, opr. Basun 16'

Koblinger: I+II, P+I. Kollektivtrin for Oktav 4' og Trompet 8', Pedal.
Trin for jalousisveller til Manual II.
Calcant.

Orglets oprindelige disposition fra 1865 er retableret:

Manual I

Bordun 16 Fuss	C-f af træ	repareret efter behov
Principal 8 Fuss	C-E af træ	F-cs nye facadepiber af 87% tin
Viola di Gamba 8 Fuss	C-f af træ	forlænget - var forkortet til 2 2/3', fra fs" nye piber af 67% tin
Gedackt 8 Fuss	C-H af træ	repareret efter behov

Octave 4 Fuss	C-f nye facadepiber af 87% tin, fs-f'' repareret efter behov
Rohrflöte 4 Fuss	rekonstrueret, af 39% tin
Octave 2 Fuss	rekonstrueret af 39% tin
Trompete 8 Fuss	C-d' gml. lydbægre, fra ds' rekonstrueret af 39% tin, C-d ' gamle hoveder, keler og tunger. Fra ds' rekonstrueret nye hoveder

Manual II

Gedackt 16 Fuss	C-f af træ	repareret efter behov
Geigenprincipal 8 Fuss	C-F af træ	repareret efter behov
Fugara 8 Fuss	C-H fælles	med Geigenprincipal 8 F., repareret efter behov
Doppelflöte 8 Fuss		repareret efter behov
Flauto amabile 8 Fuss	C-H fælles	med Doppelflöte 8 F., repareret efter behov
Gambette 4 Fuss		piber forlænget og flyttet 1 halvtone ned, fs'' ny pibe 67% tin
Flöte 4 Fuss		dækkede piber, gamle piber fra magasin anvendt: Maugstrup/M&S 1881
Clarinet 8 Fuss		rekonstrueret med lydbægre af 39% tin, nye hoveder, gennemslående, i støvler af træ

Pedal

Subbass 16 Fuss	af træ	repareret efter behov
Principal 8 Fuss	C-H af træ	repareres efter behov
Gedackt 8 Fuss	af træ	repareret efter behov
Violoncello 8 Fuss	C-F af træ	gl. piber, i dårlig stand, restaureret
Posaune 16 Fuss		rekonstrueret med lydbægre af 39% tin, manchetter C-H, nye hoveder, gennemslående, i støvler af træ (gl. støvler forlængede)

Facaden, med nye piber

Spillebord

Manueltangenter er rensset, undertangenter forsynet med nye belægninger af ben. Foringer ved forreste styrestift i tangenter fornyet. Nyt slagfilt monteret. Klaviaturbakker, dækbræt og forkantlister poleret/lakeret. Foringer i mekanikkens lejer udskiftet efter behov. Pedaltangenter rensset og foringer i pedal-tangenternes styreslidser fornyet med nyt skind/filt. Tangenternes bagende forsynet med nye, tykkere stifter. Kamliste i spillebordet tilpasset for at reducere friktion.

Der manglede lyseholder i den ene side af klaviaturet. Kopi tilvirket af messing.

Ved godkendelsen: orgelkonsulent Svend Prip og Brødremenighedens organist Tommy Schmidt Bülow.

Traktur

Vellerammer, vinkelbjælker, kamlister og abstrakter er rensset og kontrolleret, bl.a. for slør i vellelejer, og slidte stofforinger udskiftet. Træmøtrikker kontrolleret og udskiftet efter behov.

Vindlader

Manual I: Rekonstruerede og ændrede registre (Viola di Gamba 8 F., Rohrflöte 4 F., Octave 2 F., Trompete 8 F.) udstyret delvist med nye pibestokke og med nye raststøtter, endvidere nye rørstemmeblokke til Trompete 8 F. Facadepiber i Principal 8 F. og Octave 4 F. er forsynet med nyt rastværk.

Manual II: Rekonstruerede og ændrede registre (Gambette 4 F., Flöte 4 F., Clarinett 8 F.) er udstyret delvist med nye pibestokke og med nye raststøtter, endvidere med nye træstøvler til Clarinett 8 F.

Clarinett 8' stod i orglet indtil ombygningen i 1948. På den bevarede pibestok fandtes runde proppede huller, eftersom træstøvlerne har været forsynet med pibefødder. Samme princip som findes i det samtidige orgel i Frederiksborg Slotskirke, i registret Euphonia 8',

Frederiksborg Slotskirke, Euphonia 8' (1864)

Christiansfeld, rekonstr. Clarinett 8' ses forrest i svelleværket (Manual II)

Pedal: Violoncello 8 F. er udstyret med nye pibestokke og raststøtter. De gamle støvler til Posaune 16F er forlænget, gamle raststøtter genanvendt efter fornøden tilpasning/forlængelse.

Alle vindlader istandsat som følger: kanceller er limdrænket, ventiler forsynet med nye skind/filt belægninger. (Aftalt i april 2016, med Svend Prip, at der fortsat benyttes skind/filt belægninger på ventiler.) Ventilfjedre justeret. Spunsenes tætninger fornyet. Ventilfundament rettet og belagt med papir. Sløjfer poleret med grafit. Påsømmede pulpeter rensset og gjort gangbare, delvis fornyet.

Det fremgik af tilbudet for restaureringen i 1981, at der skulle monteres elastiske tætningsringe. Det viste sig dog ved adskillelse af vindladerne i 2016, at man i 1981 havde besluttet sig for ikke at montere disse.

Det viste sig meget vanskeligt at opnå en driftssikker og tæt funktion af de gamle vindlader idet der i den originale konstruktion ikke findes tætninger omkring sløjferne. Derfor blev det besluttet, i samråd med orgelkonsulenterne, at udføre såkaldte ”spanske ryttere” på vindladens massive

fundament og på undersider af pibestokke. Spanske ryttere er en slags spærring, som skal forhindre luft fra en pibehul-boring i at nå hen til en anden pibehul-boring.

"Spanske ryttere" – evt. overskydende luft ved sløjfe ledes væk, via små riller i træet på fundament og underside pibestok.

Endvidere etableredes små udladshuller i vindladekarm, over spuns, ligeledes med henblik på at modvirke små hyletoner.

Registratur og svellemekanik

Registerudtræk er renoveret m.h.t. ormeangreb og sortmalet. Nye porcelænsskilte, tilpasset de gamle skilte, er monteret til Viola d. G. 8 F., Rohrflöte 4 F., Trompete 8 F., Flöte 4 F., Clarinett 8 F., Violoncello 8 F., Posaune 16 F. Mekanikdele er rensset, lejer eftersat og smurt, slidte lejer udskiftet. Registermekanik til Calcant (hul til udtræk fandtes i tavle) er retableret. Ny klokke monteres.

Svellemekanik er eftersat og justeret for slør. De vandrette svellejalousier er forsynet med nye tætninger. Styreslidser til svelle- og kobbeltrin er udbedret og skindforinger fornyet.

Vindsystem, kassebølge

Vindsystemet omfatter 4 kassebølge, hvoraf den ene manglede stemplet. I stedet var her monteret en foldebølge med kanalforbindelse til rulleventil og blæseren på loftet. Med henblik på retablering af kassebølgen er foldebølgen fjernet, og et nyt kassebølgstempel er fremstillet, med snor og jernstangsforbindelse frem til trædeanordningen. De øvrige stempler er smurt med grafit og deres skindpakninger kontrolleret og udskiftet efter behov. Kontraventiler er kontrolleret og udbedret.

Restaurering og komplettering af kassebælg.

Træhjulenes lejer smurt. Træde-pedalernes styreslidser er renovert.

Istandsættelse af hejsemekanikkens ophæng.

Der er fremstillet en ny kilebælg, af massiv, rødmalet fyr, mål 200 x 90 cm. Kilebælgen er anbragt på et nyt bukværk, monteret over kassebælgemekanik. Bælgen er tilsluttet det bestående kanalsystem, med kontraventil.

Ny blæser er monteret på loftet, på den bestående blæsers plads. Blæseren yder 740 watt ved 2800 omdr./min., henholdsvis 21 m³/min. ved et vindtryk på 120 mm Vs. Der er anlagt ny indsugningskanal fra kirkerummet til blæseren. Bestående el-boks/kontakter på siden af spillebordet er fjernet.

Orgelhus

4 døre hængslet og forsynet med låse m. nøgler. Reparation af låger (3-4 stk.) ved udlusning af manglende hjørner. Nodestolen istandsat og lakeret. Nodestol er monteret på beslag og kan tages af, således at den to-delte låge over manualklaviaturer fortsat kan lukkes. Ny nodelampe (model KK) monteret på flytbar sokkel/træliste.

Ny bælgræder skammel, med gamle hængsler.

Pibeværk

Piberne renses. De gamle metalpiber efterses og repareret med hensyn til defekte stemmeslidser, opretning og reparation af lodninger, kontrol af hatte. Metalpiber var i god stand, på nær Violoncello 8' som var helt krumme – de er rettet ud og repareret.

Nye piber rekonstrueret efter gamle mensurer.

*Clarinett 8 F.
rekonstruerede hoveder, keler med gennemslående tunger*

Posaune 16 F.

Rohrflöte 4 Fuss , fra fs'' forsynet med skruegevind og korkpropper.

Flöte 4 Fuss i Manual II er nu udstyret med gamle piber, som stammer fra orglet fra Mougstrup kirke (M&S 1881). Disse piber har samme mensur som det oprindelige register i Brødremenighedens orgel.

Viola di Gamba 8 Fuss i Manual I: C-Ds (træpiber) er flyttet ud for enden af vindladen, hvor de kan stå i fuld længde. Piberne er tilsluttet med trækondukter. Ved placering af piberne på vindlade ville det kræve genetablering af hul i loftet for at få piberne til at spille ordentligt.

Træpiber er istandsat med hensyn til utætheder og ormangreb. Ved limdrækning og enkelte piber tillige tapetseret indvendigt.

Træpiber tilhørende Man. I Bordun 16', Ped. Subbas 16', Ped. Violoncello 8' er tapetseret indvendigt med henblik på tæthed. Bordun og Subbas piber så umiddelbart pæne og hele ud, men under intonationen viste der sig alligevel vanskeligheder.

Fremstilling af trækondukter, til bl.a. facadepiber.

Manual I

Manual II

Pedal.

Posaune 16'. Skruer på støvler sikrer fast position for rørstemmehoved.

Pibeværket efterintoneret med hensyn til justering og egalisering af klangstyrke og ansats.

Pibeværket stemt i tonehøjde: 443 Hz ved 20°C.

9. maj 2017. Godkendelse af orglets restaurering.

Ved spillebordet organist Kristian Lumholdt, bælgene trædes af Svend Prip.

Aabenraa, den 18. maj 2017

MARCUSSEN & SØN, Orgelbyggeri A/S

Claudia Zachariassen

Claudia Zachariassen